

szen meleg hangvételi lírai sorokat egy-egy kedves emlékü, ám a mai világrendért sok zaklatást, szenvedést, megaláztatást vállaló elvtársról. (Vö. 24., 545.)

A könyv elhallgathatatlan érdeme, hogy az előszó és az áttekintés mellett a lényegesebb, a szerkesztő által valami oknál fogva fontosnak tartott mintegy 30–40 dokumentumot szerb fordításban is olvashatjuk, méghozzá igen célszerűen mindjárt a szóban forgó dokumentum után.

Akadnak azonban ennek az értékes munkának az előzőekben elmondott érdemei mellett fogyatékoságai, következetlenségei is. Az egyik mindjárt az előbb említett fordítással kapcsolatos. A közreműködő szakvéleményezők, lektor és korrektorok neve mellett igazán nyilvánosságra kerülhetett volna a fordító neve is. A könyv társadalmi szerepét illetően és mindennapi egymásra utaltságunkat példázandó is, az ő szerepe sem kevesebb az előbbieknél.

Inkább csak formai kifogás, hogy a két nyelven futó dokumentumcímek a tartalomjegyzéket duzzasztják, és nem különálló fejezetben találhatóak. Szerintünk a minden egyes dokumentumról legalább címszerű fordításban hirt adó dokumentumjegyzék mindenféleképpen tartozéka kellett hogy legyen a kötetnek, de inkább a függeléknek, a többi mutató, tájékoztató, eligazító között egy különálló fejezetben és nem a tartalomjegyzékben, mert így túlságosan is felduzzasztotta, funkcionálatlanná, szétesővé tette a tartalomjegyzéket, amely ezáltal az összterjedelem 7,5%-át (!) teszi ki. Erezhette ezt már maga a szerző is, hisz a mutatók mutatóját már új tartalomjegyzékként függesztette a könyv végére. Így aztán a könyvnek ez a hagyományos tartozéka elvesztette eredeti, szerkezeti rendeltetését. Nemcsak hogy nem segíti a keresés dolgát, de nem is igen érzékelteti a könyv egyébként helyes szerkezeti felépítését.

Szintén nem égbekiáltó hibája a könyvnek, de egy-két esetben az eredeti dokumentum és a fordítás keltezése nincs szinkronban. (Vö. 545. dokumentum, melynél — hogy az úgy még komplikáltabb legyen — a tartalomjegyzékben egy harmadik dátum szerepel.)

Elmarasztaló észrevételeink végén, de nem utolsósorban, szólnunk kell még a bizonyos esetekben csúfondárosan éktelenkedő helyesírási és sajtóhibákról. Az ilyesmit, úgy hisszük, még az akármiféle kapkodás, sietés sem indokolja.

Összegezőképpen elmondhatjuk: Topolya Község Képviselő-testülete értékes és hasznos mű kiadásával járult hozzá történelmi szakirodalmunk gyarapításához, a kötet összeállítója pedig a történelmi kutatómunka avatott értőjévé lépett elő a történelmi hitellel kevesebbet törődő publicisták táborából.

PÉNOVÁTZ ANTAL

A MAGYAR—DÉLSZLÁV KULTURÁLIS KAPCSOLATOK MUNKÁSA

PAVEL AGOSTON: *Válogatott tanulmányai és cikkei.*

Vas megye. Tanácsa Végrehajtó Bizottsága, Szombathely, 1976.

PAVEL AGOSTON: *A szlovén irodalom vázlatos áttekintése.*

József Attila Tudományegyetem. Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszék, Szeged, 1976.

Pável Agoston születésének kilencvenedik, halálának pedig harmincadik évfordulója alkalmából jelentette meg Vas megye Tanácsa a „mind-

maig forrásértékű” — folyóiratokban közölt vagy kéziratban őrzött — néprajzi, nyelv- és összehasonlító irodalomtudományi tanulmányainak válogatását *Pável Agoston válogatott tanulmányai és cikkei* címmel.

Pável Agoston Asbóth Oszkárnak, a magyarországi tudományos szlavisztika megalapítójának volt a tanítványa. Kiválóan beszélte azt a szlovén dialektust, amely szülőfaluja, Vashidegkút (Cankova) környékén volt ismert. A nagyhírű mester irányításával a fogékony tanítvány a latin—magyar szakja mellett megismerkedett a szlavisztika alapjaival is, hogy kitűzött céljának, a délszláv nyelveknek, de elsősorban a szlovén nyelv tanulmányozásának élhessen.

Első munkája az Asbóth Oszkár által létesített, a *Magyarországi szláv nyelvjárások* című monográfiatorozatban *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana* címmel jelent meg. H. Tóth Imre állapítja meg erről a munkáról, hogy az a magyarországi szlavisztika olyan eredménye, amely mindmáig megőrizte jelentőségét, ugyanakkor igen fontos a szlovén dialektológia és nyelvtörténet számára is. *A legújabb vend irodalom nyelve* című tanulmánya (amely Asbóth Nyelvtudomány című folyóiratában jelent meg, és amelyet a MTA külön kitüntetésben részesít), valamint a *Vend szöveggyűjtemény és az eddigi gyűjtések története a Magyarországon beszélt szlovén nyelv első tudományos jelentőségű vizsgálata és bemutatása*.

A Tanácsköztársaság bukása után elmarasztalják haladó magatartása miatt, ezért addigi munkahelyéről Szombathelyre helyezik át. Az új viszonyok között, amelyek „nem kedveznek a tisztán szlavisztikai jellegű kutatásoknak”, új munkaterületet keres alkotói tevékenysége kibontakoztatására. Ezt a néprajzi és irodalomtörténeti kutatásokban és az irodalom népszerűsítésében találja meg.

Otthonos a néprajzi kutatások területén is. 1909-ben az Ethnographiában jelent meg *Az Orpheus-monda rokonai a délszláv költészetben* című — összehasonlító irodalomtörténeti tevékenységét és módszereinek helyes alkalmazását is bizonyító — tanulmánya. A szlovén népköltészet eddigi ismeretlen magyar vonatkozásait tárja fel *A Bankó lányáról szóló széphistória délszláv forrásai* című munkájában. Vilko Novak pedig szlovénra is lefordítja *A nyílt tűzű konyhák a hazai szlovénoknál* című értekezését, ezzel is bizonyítva rendkívüli értékét. Több tanulmányában foglalkozik Mátyás és a Hunyadiak szereplésével a szlovén népköltészetben, egyetemi magántanári próbaelőadását is ebből a témakörből meríti. Tudunk *A Hunyadiak a szlovén néphagyományban, irodalomban és művészetben* című összefoglaló kéziratot munkájáról is, amely sajnálatosan elveszett.

„Mátyás és a Hunyadiak alakjának felidézése aktuális volt a negyvenes években Magyarországon — írja Pável Agostonról szóló életrajzi tanulmányában H. Tóth Imre. — A magyarok és délszlávok török elleni testvéri harca, összefogása tükröződik a szlovén és délszláv balladákban. Nem volt nehéz ebben a harcban bizonyos politikai aktualitást látni az előretörő faszizmussal szemben. Egykori szemtanú véleménye szerint azok az emberek, akik lelkük mélyén csendes ellenállással figyelték az eseményeket, megértették a népballadák mondanivalóját és figyelmeztetését.”

Az elmondottakat a kötet gondos, szakavatott szerkesztése — amelyet dr. Simonné Pável Judit és Rózsa Béla végzett — meggyőzően illusztrálja.

A hármas tagolódású kötet első fejezetében a sokoldalúan művelt kiváló tudós nyelv- és összehasonlító irodalomtudományi írásaiból, a másodikban néprajzi tanulmányaiból és kéziratban őrzött jegyzeteiből, a harmadik fejezetben pedig elsősorban a magyar—délszláv kulturális kapcsolatokat érintő kérdéseket taglaló, másodsorban pedig egyéb művelődési és oktatási, illetve irodalmi kérdésekkel foglalkozó írásaiból nyújt magas szintű válogatást.

A tudós életpálya legereményesebb évtizedéből — a harmincas évekből — merítik a szerkesztők a kötet anyagának zömét, és csupán ne-

gyede kerül ki az ezt megelőző két évtizedből (1909—1927), majd ismét csak negyede az 1940-től haláláig terjedő időszakból.

Szerteágazó tudományos tevékenységét és annak szakmai elismerését mi sem bizonyítja jobban, mint hogy írásai a kor legrangosabb lapjaiban jelentek meg, amit a válogatás is hitelesen bizonyít. Így a Dunántúli Szemle, Egyetemes Philológiai Közlöny, Ethnographia, Forrás, Literatúra, Magyar Írás, Magyar Művészet, A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárának Ertesítője, Magyar Nyelvőr, A Néprajzi Múzeum Ertesítője. Sorsunk, Vasi Szemle, Vasvármegye és egyéb múzeumi évkönyvek és közlönnyök, valamint a Ljubljánában megjelenő Slovenec közölte Pável Agoston írásait.

A könyv ismertetése során arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy Pável Agoston volt Cankar első, egyben legszakavatottabb és legtermékenyebb magyar nyelvű tolmácsolója is. (Születésének 90. évfordulója egybeesett Cankar születésének 100. évfordulójával.) Cankar művének, a *Hlapec Jernejek* (Jernej szolgalegény és az ő igazsága) a fordítását 1931-ben kezdi meg. A mű, amely egyben az első magyar nyelvű Cankar-könyvet is jelenti, csak 1937-ben jelenik meg a Nyugat kiadásában. A fordító a regény bevezetőjében meghatározza a szerző helyét a délszláv irodalomban: a délszláv irodalom nagyjai, klasszikusai közé sorolja, és alkotásának elsősorban a forradalmi és a szociális vonatkozásait emeli ki.

A magyar nyelvű Cankar-könyv nem sokkal megjelenése után a Vajdaságba is eljutott, és a Híd is foglalkozott vele 1938. január—februári számában. „Napjaink politikai gyűlölködései, naponta változó gyűlölet és félelem szülte orientációi közt szép vigasztalás és dacos jövőbe nézés a népi kultúrának állandó, megingathatatlan, mélyen járó, földalatti kapcsolata a népek között. Van valami dacos megmutatás abban, ha évtizedes politikai bizalmatlanság sűrű felületén egyszerre feltör a mélyből évszázadok közös nyomorúságai nyomán egymásba utat kereső őspanaszos hangja a népnek. Ilyen vigasztaló és dacos, kis piszkos politikán áttörő fölényes népi hang, korlátokat törő, kiegyenlítő nekem... most Cankar *Hlapec Jerneje* magyar nyelven... Jernej magyar fordítása hites vigasztaló esemény. Illett is már lefordítani, nemcsak azért, hogy legyen megint egy délszláv—magyar fordítás a jugoszláv—magyar barátság pillanatnyi — s talán a könyvpiacra is kedvező — konjunkktúrája idején... Jernej sorsa minden pillanatnyin túl mély, megingathatatlan, állandó sorsközösségnek a manifesztuma” — olvashatjuk Poór János könyvismertetőjében.

A Cankar-mű magyar nyelvű közreadásának megvolt a szlovén visszhangja is: méltó írásban Vilko Novak méltatta a Slovenec 1937. november 3-i számában.

Szép sikerrel fordította még Pável Cankarnak a *Na Klancu* című 1902-ben írt művét is. A fordítás *A szegénysoron* címmel 1941-ben jelent meg először.

Szűkebb pátriáján — Vas megyén — kívül is megemlékeztek Pável Agoston évfordulóiról. A József Attila Tudományegyetem Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszéke gondozásában jelent meg Pável Agoston posztumusz műve, *A szlovén irodalom vázlatos áttekintése*, amelynek kéziratát eddig a szombathelyi Savaria Múzeum őrizte.

A szerzőnek ebből a munkájából a szlovén irodalom történetét — a művelődéstörténet egyéb kérdéseivel összefüggésben — ismerhetjük meg a freisingeni nyelvemlékektől a negyvenes évek derekáig. A kötetet H. Tóth Imre a szerzőről szóló életrajzi tanulmánya, valamint Ferincz István Pável Agoston délszláv filológiai munkásságát megvilágító jegyzetei egészítik ki.

Ez a kötet is Pável Agostonnak, a széles alkotói skálájú tudósnek, nyelvésznek, etnográfusnak, irodalomtörténésznek és műfordítónak, a szegedi egyetem magántanárának állít emléket. A nagyhírű tudós, a délszláv—magyar kapcsolatok ápolója „Egyetemi tanár munkakörében is

a szláv—magyar kapcsolatokat szolgálta a szegedi egyetemen akkor, amikor ezt az elgondolást nem jutalmazták, s mikor az komoly kiálást jelentett... (Banner József)

Ezek után nem csekély érdeklődéssel várjuk a kilátásba helyezett további köteteket, amelyek majd Pável Agoston ugyancsak kiváló költői és műfordítói munkásságát mutatják be.

PATÓ IMRE

A ZAGORJE KÖLTŐJE

GUSTAV KRKLEC: *Feketerigó*.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1977.

GUSTAV KRKLEC: *Pred licem zbilje*.
Dom kulture, Vrbsa, 1977.

Éppen tíz esztendeje annak, hogy Szabadkán járt Gustav Krklec, és Csuka Zoltánnal együtt fellépett az Eletjel élőlújságja keretében. Ez volt az Eletjel első kétnyelvű estje, tehát nagyon is emlékezetes a szabadkaiak előtt. Es most — megint csak Bácskában és a szomszédos Magyarországon — szinte egyidejűleg jelent meg két kis kötet, mely a nagy horvát költő költészetét sugározza felénk. A Budapesten kiadott könyvet Csuka Zoltán állította össze egy Zágrábban és egy Belgrádban megjelent kötet alapján, felhasználva a magáé mellett Ács Károly, Dudás Kálmán, Fehér Ferenc, Majtényi Zoltán, Pór Judit, Tandori Dezső és Várady Szabolcs fordításait is, az újvidéki Forum nyomdájából kikerült válogatást pedig dr. Draško Redep szerkesztette a fiatalok jugoszláv költészetének fesztiválja alkalmából. A két kötet még abban is rokon, hogy igen sok azonos verset tartalmaz, tehát a magyar kiadás bizonyos tekintetben tükörképe is a szerbhorvátinak, s a kettő együtt fennen hirdeti a testvéri összefogás eszméjét, ahogyan maga Gustav Krklec is megálmodta.

Most, hogy a két kötet költeményeit hasonlítgatjuk össze, Gustav Krklec már nincs az élők sorában, s ez a két kötet mintegy utolsó üzenetének is tekinthető a szerbhorvát és magyar nemzetiségű olvasók felé egyaránt. Ez az utolsó üzenet annál beszédesebb, mert feloldja azt a látszólagos ellentmondást, mely Gustav Krklec költészetét jellemezte. A nagy horvát költő ugyanis méltán tekinthető szűkebb szülőhazája, a horvát Zagorje költőjének, hiszen versei ezen a szűkebb szülőhazán át élnek és lélegeznek, ugyanakkor azonban mégsem tekinthető csupán a maga szűkebb környezetét tükröző és hirdető költőnek, hanem hangja messzire csendül, távoli szíveket dobogtat meg, mert a maga kis Zagorjéjának rögeit szemlélve, messzire néz és messzire lát, s éppen ezért nem egyszerűen horvát költő, hanem — mint Josip Barković, a horvátországi íróegyesület elnöke is hangoztatta, mikor sírjánál búcsúztatta a költőt — a szó igazi értelmében jugoszláv költő is. S mi ehhez nyugodtan hozzátehetjük még azt is, hogy még ez sem fejezi ki a maga teljességében Gustav Krklec költészetének lényegét, mert úgy érzem, Gustav Krklec nem is csupán a szó igazi értelmében vett jugoszláv költő, hanem ugyanakkor „csak” költő is, minden nemzetiségi meghatározás nélkül. Ezt sugározza most ez a két kötet is, mely hosszú évtizedek során megjelent költeményeiből nyújt át egy kis ízelítőt az olvasóközönségnek.

De vajon mi emelte Gustav Krklecet a nemzetek fölé, az általános emberi magaslatokba? Azt mondhatjuk, egész költői szemlélete, melyet felfűtöten sugároz ez a két nemrég megjelent kötet is. Nemcsak a tiszt-